

Тема: Конфлікт високих прагнень Дон Кіхота і буденної дійсності, неможливості реалізації ідеалів героя

Мета: розвиток компетентностей

предметних і комунікативних: знання і розуміння змісту 1 частини роману «Дон Кіхот», особливостей його сюжету і композиції; уміння характеризувати ідейно-тематичні та естетичні особливості, художній конфлікт твору; передавати за допомогою різних способів і засобів візуалізації власне розуміння почутого та/або прочитаного художнього тексту / медіатексту;

ключових: уміння розкривати взаємозв'язок між композиційними елементами твору; використовувати вербальні та невербальні засоби під час виступу перед аудиторією; використовувати різні форми презентації власної позиції для досягнення відповідної комунікативної мети.

Зміст уроку

I. Актуалізація знань

Літературна гра «Так чи ні».

1. Сервантес народився в сім'ї бідного гідальго, який займався лікарською практикою.
2. У молодості Сервантес певний час заробляв на життя службою в кардинала.
3. На військову службу Сервантеса призвали під час війни з Османською імперією.
4. Після поранення Сервантес отримав прізвисько Однорукий.
5. Під час військової служби Сервантес потрапив у піратський полон та потрапив до Алжиру.
6. Книга «Дон Кіхот» задумана автором як пародія на середньовічний героїчний епос.
7. Сервантес розпочав роботу над романом «Дон Кіхот» у піратському полоні.
8. Між написанням першого і другого томів «Дон Кіхота» пройшло п'ять років.
9. Сервантес, крім роману «Дон Кіхот», відомий як автор численних п'єс та поем.
10. Дон Кіхота вважають божевільним, бо він сприймає романні вигадки як реальність.
11. Сервантес створив новий тип роману, який започаткував реалістичну літературу.
12. Перший прозовий переклад «Дон Кіхота» українською мовою здійснив Іван Франко.

II. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми уроку. Визначення очікуваних результатів відповідно до орієнтирів навчальної програми.

Поетична хвилинка. Читання вірша Б. Грінченка «Дон Кіхот».

Постановка навчальної проблеми. Б. Грінченко у своєму вірші поєднав поезію мрій Дон Кіхота і реальність свого часу, яка, втім, не відрізнялася від часів Сервантеса.

— У чому, на ваш погляд, полягають поезія і проза життя?

Тож наша сьогоднішня розмова про поезію буденного і прозу героїчного, про ідеали та конфлікти. Бо до гри з текстом нас запросив сам гідальго Мігель де Сервантес.

III. Сприйняття і засвоєння матеріалу

Розповідь вчителя з елементами бесіди. Повна назва роману – «Премудрий гідальго Дон Кіхот із Ламанчі». Як ви розумієте слово «премудрий»?

Здавалося б, характер героя і його оцінка автором розкривається епітетом «хитромудрий». Але в ньому є прихована іронія. Звернемось до тексту. Розглянемо, як автор описує свого персонажа. У чому полягає суперечливість цього зображення, оманливість образу? Де криється протиріччя, контраст?

Ось портрет героя: аскетична зовнішність, виснажене тіло, незграбна постава, кумедний одяг, до того ж сидить на охлялій конячині. Але його зовнішність оманлива, бо в цьому кумедному тілі живе високий дух, залізна воля, гуманні прагнення, горить невгасиме бажання допомогти всім скривдженим і гнобленим. Контраст між кумедною зовнішністю і високим духом має іронічний характер. Автор ніби вводить нас у смислову гру, змістом якої є неоднозначність людського буття.

– Чи були у вашому житті випадки, коли результат виявлявся протилежним задуманому? Випадки, коли ви прагнули одного, а люди сприймали все зовсім інакше?

Взаємини Дон Кіхота і оточення вибудовуються подібним чином, бо дійсність ними сприймається по-різному, прагнення і наслідки дуже розбіжні. Його лицарські наміри високі й благородні, але здійснюються незграбно, далекі від реальності. Ось він захищає хлопчика від жорстокого господаря, але після цього бідолашньому перепало ще більше. Ось він зупиняє знатну даму, яка поспішає у власній кареті у справах, бо йому здалося, що її захопили розбійники. Ось він розганяє череду баранів, бо побачив у ній неприємельську армію. Ось звільняє каторжників, бо, на його переконання, «людина народжується вільною і ніхто не сміє тримати її в кайданах».

Сервантес показує, що високі наміри Дон Кіхота не знаходять відгуку. Звільнений хлопчик проклинає його доброту. Знатна дама розсердилася, бо її супутники розбіглися, слуга скалічений. Звільнені каторжники побили Дон Кіхота камінням. Пастухи лупцюють героя, бо він перешкоджає їм переганяти отару. Ніяких подвигів Дон Кіхот не здійснює, а є лише кумедні зіткнення уяви героя з реальністю. Подвиги, як ідеальна красуня Дульсінея Тобоська, існують тільки в уяві лицаря. Дон Кіхот діє відповідно до своєї уяви, а не реальності. Тому можна сказати, що в романі існують дві реальності.

– Які два світи переплітаються в романі «Дон Кіхот»?

Перший – це бідна провінція Ламанча з її безлюдними просторами, убогим населенням, заїжджими дворами. А другий – це світ уяви Дон Кіхота, яка все прикрашає, героїзує, ушляхетнює. Реальність він вважає несправжньою, а істинною – лише власну уяву. Людина, що заглиблена у свій внутрішній світ і керується високою ідеєю чи вірою, – духовно незламна, непохитна. Але в реальному житті вона самотня, на її долю випадають тільки страждання. Високі переваги людини стають причиною цих страждань, бо узгодити уяву і реальність між собою вона не спроможна. Занурений у світ фантазій герой конфліктує з реальністю, конфлікт духу і тіла набуває трагікомічного характеру. Головний художній конфлікт твору полягає в протиріччі між виплеканими лицарськими романами Дон Кіхотовими ідеальними уявленнями про життя, і власне життям, яке не дає змоги реалізувати ці ідеали. Внутрішнє усвідомлення нездійсненності бажання «випрямляти кривду» і зумовлює трагізм образу Дон Кіхота.

Учні презентують домашню роботу – таблицю «Конфлікт між дійсністю та уявністю».

Допитливим. За версією письменника Хермана Арсіньєгаса одним із прообразів Дона Кіхота для Сервантеса міг послужити завойовник Колумбії Гонсало Хіменес де Кесада, чий

походи в пошуках Ельдорадо обросли численними домислами та легендами. У XVIII столітті англійський письменник, творець Робінзона Крузо, Даніель Дефо вважав, що Сервантес в образі Дон Кіхота зобразив злочасного командувача Непереможної армади, відправленої підкорити Англію, який зазнав цілковитого фіаско, – герцога Медіна-Сідонію. Сучасні дослідники вважають, що реальним прототипом героя став родич дружини Сервантеса Алонсо Кіхада, житель Есківіаса, пристрасний шанувальник рицарських романів.

IV. Формування знань, умінь, навичок, компетенцій

Робота з художнім текстом (у групах). Розгляд подій роману крізь призму заявленої теми уроку. Групи досліджують, як проявляється конфлікт високих прагнень Дон Кіхота і буденної дійсності, роблять висновки, чому було неможливо реалізувати ідеали героя, його прагнення в кожній конкретній ситуації.

Група 1. Епізод посвяти в лицарі.

- Яким потішним способом Дон Кіхот був посвячений у лицарі?
- Чи справді була здійснена мрія гідальго здобути рицарське звання згідно звичаю?
- Чому по-різному сприйняли посвяту в лицарі сам Дон Кіхот і присутні?
- Чи міг би герой в іншому місці пройти справжній обряд посвяти?
- З ким / чим вступає в конфлікт герой у цьому епізоді?

Група 2. Порятунок пастушка Андреса.

- Чим закінчилася спроба Дон Кіхота допомогти пастушку?
- Чому Дон Кіхот був упевнений, що він допоміг хлопцеві?
- Як по-різному сприймають ситуацію учасники події?
- Чому наміри героя виправити несправедливість були ілюзорними?
- Який характер конфлікту в цьому епізоді?

Група 3. Битва з вітряками.

- Навіщо мандрівний лицар Дон Кіхот вступив у бій із вітряками?
- Чому Санчо Панса бачить звичайні вітряки, а не страшних велетнів?
- Наскільки закономірним був результат сутички лицаря і вітряка (лицаря і велетня)?

Чи були в Дон Кіхота шанси на перемогу?

- У чому полягає принципова відмінність цього вчинку від інших «подвигів» героя?
- Який конфлікт відображено в епізоді двобою з вітряками?

Коментар учителя. Дон Кіхот, начитавшись у рицарських романах про дивовижні пригоди, що трапляються рицарям, та про неймовірні подвиги, надумався й собі стати мандрівним рицарем, шукати таких пригод та звершувати подібні подвиги. Зробив він це тому, що схибнувся. Хто має здоровий глузд, той усвідомлює принаймні дві речі: перше – що в тих пригодах багато перебільшень і вигадок, і друге – феодальні часи відійшли в минуле, рицарство як соціальний стан перестало існувати, отже, поява живого рицаря з усіма атрибутами – це вже цілковитий анахронізм. Головною ідеєю героя є зміна світу на краще. Але рицарство давно вже відійшло в минуле, коли Дон Кіхот вирішив відродити його колишню славу. Тому рицар із Ламанчі є пережитком минувшини. І смішний він, за словами Д. Затонського, «не тому, що худий і старий, що сидить на кволі Росинанті, закутий в іржаві обладунки і голову його покриває тазик для гоління... а насамперед тому, що не вписується у свою епоху».

Тому з перших днів свого існування і донині роман Сервантеса та його герой породжують діаметрально протилежні судження і трактування.

Образ Дон Кіхота, поряд із Прометеем, Гамлетом, Фаустом, Дон Жуаном, називають вічним тому, що за своєю значущістю вийшов за межі роману й відображеної в ньому епохи.

Ім'я Дон Кіхота з власного перетворилося на загальне, донкіхотами стали називати людей, що неспроможні розібратися в дійсності, тому їхні погляди і вчинки виглядають комічно і нічого, крім сміху, викликати не можуть. Існує також інше сприйняття Дон Кіхота – як символу нескореного людського духу, вірця високого духу, вірця високого служіння правді, добру, готовності до самопожертви заради шляхетних ідеалів. Ім'ям Дон Кіхота стали називати мрійників, що прагнуть втілити нездійсненну мрію. Іван Дзюба вважає, що «Дон Кіхот назрівав ще з тих незнаних, загублених у темряві праісторії часів, коли людина вперше, може, невміло, але чесно стала супроти тріумфуючої неправди. І не скінчиться він доти, доки не зітреться різниця між добром і злом ...»

Робота з ілюстраціями до роману.

- Яким побачили Дон Кіхота різні художники?
- Чи передали художники душевні переживання, характер Дон Кіхота?
- В яких ілюстраціях, на ваш погляд, відображено конфлікт високих прагнень Дон Кіхота і буденної дійсності? Якими засобами?

V. Закріплення матеріалу, узагальнення та корекція знань

Творчі завдання

1. Прокоментуйте гумористичний дорожній знак з Іспанії.

2. Прокоментуйте вірш Євгена Плужника.

Гладкого Панчо (прошу вас, не Панча!)

Кошова тінь, видима і вночі,

Він помилявся тяжко, дон з Ламанча,

Уявне за реальність беручи;

Але ж довів, на жаль, на власній шкурі,

Із безлічі можливих істин ту,

Що помилки – бодай в літературі –

Прекрасніші за всяку правоту!

– Підсумуйте, у чому «помилявся тяжко» Дон Кіхот. Поясніть, чому його помилки «прекрасніші за всяку правоту».

Повертаємось до домашнього завдання: «Опишіть ідеального середньовічного лицаря. Чи відповідає цьому образу Дон Кіхот? Поміркуйте, чому лицарські ідеали застаріли для ренесансної людини». Що додав сьогоднішній урок до вашого попереднього розуміння образу персонажа?

Робота із завданнями робочого аркуша. Виконання завдань 1–3:

- заповнення таблиці – характеристики персонажа;
- добір цитат, які характеризують Дон Кіхота;
- заповнення таблиці «Конфлікт високих прагнень і буденності».

VI. Підбиття підсумків

Обери позицію. За кого ви вважаєте Дон Кіхота – за невиправного мрійника та дивака, за вірець високого служіння ідеалові чи за людину, що неспроможна розібратися в дійсності? Які емоції і чому він у вас викликає: співчуття і жаль, сміх чи захоплення?

Працюємо вдома

1. Доберіть із тексту матеріал для зіставлення образів Санчо Панси і Дон Кіхота.
2. Виконайте завдання 4 робочого аркуша: намалуйте лицарський герб Дон Кіхота.